

28. Справедливость всегда торжествует.

Обработка результатов здійснюється за допомогою наступного ключа:

1. 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27

Сума: ___ (інтернально-суб'єктна)

2. №1, 5, 9, 13, 17, 21, 25

Сума: ___ (екстернально-суб'єктна)

3. 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28

Сума: ___ (інтернально-об'єктна)

4. 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26

Сума: ___ (екстернально-об'єктна)

Сума балів від 7 до 14 свідчить про низький рівень сформованості певної мотиваційної стратегії, від 15 до 24 – про середній рівень мотиваційної стратегії, від 26 до 35 балів – про високий її рівень. Власні дослідження свідчать про те, що використання тесту «Коструктивність мотивації» дозволяє практичному психологу робити обґрунтований висновок щодо домінуючого виду мотиваційної стратегії працівників органів внутрішніх справ, що має велике значення для прогнозування ефективності професійної діяльності, вибору для працівника міліції оптимальної спеціалізації і планування можливостей його подальшого професійного і особистісного зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Ананьев Б. Г. – СПб. : Питер, 2002. – 288 с.
2. Барко В. И. Профессионально-значимые индивидуально-психологические особенности руководителей органов внутренних дел / А. А. Марченко, В. И. Барко // Психопедагогика в правоохранительных органах. – Омск : Омская академия МВД России. – 2013. – № 2 (53). – С.10–14.
3. Елисеев О. П. Практикум по психологии личности / Елисеев О. П. – СПб. : Питер, 2006. – 512 с.
4. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Ильин Е. П. – СПб. : Питер, 2003. – 512 с.
5. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / Рубинштейн С. Л.; 2-е изд. – М. : Педагогика, 1976. – 416 с.
6. Собчик Л. Н. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики / Собчик Л. Н. – СПб. : Речь, 2003. – 624 с.
7. Хьелл Л. Теории личности (Основные положения, исследования и применение) / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер Пресс, 1997. – 608 с.

УДК 159.9:37.015.3

Бочарова С.П., д. психол.н., професор;

Гульбе О.А., д. психол. н., доцент, ПВНЗ «Краматорський економіко-гуманітарний інститут»

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБґРУНТУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ КАТЕГОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається теоретичні та методологічні підходи дослідження професійної свідомості особистості викладача як суб'єкта категоризації. Пропонується бачення авторів на проблему категоріальної структури професійної свідомості викладачів і пов'язується з підготовкою майбутніх викладачів.

Ключові слова: викладач, свідомість, професійна свідомість, категоріальна структура, концепція, професіоналізм, розвиток професійної свідомості викладачів.

В статті розглядаються теоретичні та методологічні підходи дослідження професійного свідомості особистості викладача як суб'єкта категоризації. Предлягається висвітлення авторами проблеми категоріальної структури професійного свідомості викладачів та зв'язується з підготовкою майбутніх викладачів.

Ключевые слова: преподаватель, сознание, профессиональное сознание, категориальная структура, концепция, профессионализм, развитие профессионального сознания преподавателей.

Постановка проблеми. Необхідність удосконалення підготовки фахівців у ВНЗ обумовлена соціально-економічними змінами в суспільстві, модернізацією освіти в Україні, яка спрямована на підвищення якості підготовки випускників вищої школи, здатних компетентно здійснювати свою професійну діяльність. Розвиток категоріальної структури професійної свідомості викладачів вимагає досягнення оптимального рівня розвитку психологічних якостей викладача-професіонала, що потребує внесення змін до всіх її структурних компонентів. У процесі такого розвитку компоненти, взаємодіючи між собою, породжують функції – інтегруючу, активізуючу, пізнавальну, розвиваючу, соціалізуючу, регулюючу, стимулюючу. У цьому процесі виявляються різні ознаки – критерії професіоналізму викладача, розробка яких стає можливою завдяки нормативності цього явища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасна методологія свідомості особистості спирається на загальносистемні закономірності: закон необхідної різноманітності, закон техно-гуманітарного балансу, закон ієрархічних компенсацій, принципи нелінійності взаємодії тенденцій до збереження і зміни як умови розвитку систем, синтезу об'єктної й суб'єктної оцінки та парадигм причинової й цільової детермінації. В розробці концепції категоріальної структури викладачів вищої школи використані положення про системну детерміацію психіки людини [1], ідеї культурно-історичної концепції розвитку вищих психічних функцій, діяльнісного підходу [11] історико-еволюційного підходу в освіті [2]; положення про роль неадаптивної активності в історико-еволюційному процесі й розвитку особистості [2]; уявлення про багаторівневу будову індивідуальної свідомості [9; 14], про особистість як інтеграційну інстанцію психіки; про людину як активного суб'єкта перетворення зовнішньої і внутрішньої реальності [4; 16], про особистість, яка розвивається і втілює себе в динамічній суб'єктивній структурі досвіду й системі сенсів [14], про роль стосунків і цінностей особистості у в сприйнятті й оцінюванні об'єктів реальності [11].

Звертаючись до концепції особистості, А.В. Петровський [15] виділяє наступні проблеми: що є змістом особистісних характеристик індивіда; чи стабільний цей зміст і що забезпечує його стабільність; за рахунок якого чинника може відбутися порушення цієї стабільності.

Концепція про смислову регуляцію людських форм поведінки знаходить підтвердження в понятті «смыслеутворення», яке пропонує Л.С. Виготський. Науковець вказує на регулюючу функцію процесу смыслеутворення в довільній поведінці, у процесах вибору, прийняття рішення, а також на зв'язок сми-

слових утворень з вищими психічними функціями людини [4]. Важливе значення для дослідження професійної свідомості викладача має загальнопсихологічна розробка проблеми сенсу, яка здійснена О.М. Леонтьєвим [12]. Вчений переніс її зі сфери свідомості у сферу реальних життєвих стосунків суб'єкта та його діяльності, в яких свідомість породжується. Особистісний сенс породжується в діяльності й опосередковує відображення світу в свідомості.

Досвід роботи Н.Є. Герасимової з різними за складом, віком, статтю, педагогічним профелем і службовим статусом групами викладачів засвідчив наявність певних закономірностей групової динаміки: залежність від поведінки членів групи; вирішення внутрішньогрупових конфліктів і ефективне вирішення проблем групи [5]. Водночас виявилася і стадійність групового процесу, визначена за критерієм динаміки самосвідомості учасників, запропонованої Л. Жалдак [8].

Загальнопсихологічною підставою дослідження особистості викладача ВНЗ є психосемантичний підхід, орієнтований на реконструювання суб'єктивних систем значень, категорій свідомості й особистісного досвіду людини, крізь призму яких суб'єкт бачить світ [17], зокрема положення про можливість змін семантичного простору особистості залежно від мотиваційної спрямованості. Як робоча модель, що задає структуру особистості, використана модель А.В. Петровського [15]. Істотну роль відіграли положення і висновки, що розкривають різні аспекти й особистісні чинники ефективності спілкування й пізнання людини людиною [3], обумовленість міжособистісного сприйняття імпліцитною теорією особистості суб'єкта [4; 7], системою особистісних конструктів [17], зв'язок когнітивних структур і пізнавальних стилів з тим, що традиційно досліджувалося як особистісні риси.

Формулювання мети та постановка задачі. Теоретично обґрунтувати концепцію розвитку категоріальної структури професійної свідомості викладачів вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Якщо допустити, що професіоналізм є нормою, то для співвідношення з показниками діяльності особистості можна виділити психологічні критерії для оцінювання діяльності або думок про неї. Акмеологічні критерії дозволяють оцінити професіоналізм у динаміці тобто по етапам для кожної стажевої групи. Оскільки існують норми професіоналізму в цілому, можна допустити, що існує акмеологічна норма розвитку професіоналізму викладача ВНЗ, тобто не випадкове, а закономірне становлення особистості у професії на конкретному етапі професійного досвіду. Професійна свідомість розглядається нами як фундаментальна характеристика, як спосіб буття викладача-професіонала, що дозволяє при аналізі її змісту й розвитку реалізувати принципи суб'єктного підходу й уявлення про онтологічний статус свідомості, її діяльнісної й соціальної сутності (С.П. Бочарова) [3].

О.Г. Шмельовим [17] запропоновані гіпотези про зв'язок рис, що виявляються традиційними особистісними опитувальниками, з даними психосемантичної діагностики особистості, описані уявлення про трансформації особистісного семантичного простору порівняно з «нормативною» структурою міжособистісного пізнання та її основні гіпотетичні механізми. Ці гіпотези потребують подальшої перевірки. Необхідна концепція, яка б не лише уза-

гальнювала факти суперечності у взаємодії характерологічних рис і стратегій категоризації, але також включала ціннісно-сміслові аспекти регуляції міжособистісного сприйняття.

Найважливішою сферою соціального пізнання для особистості є міжособистісне пізнання. Когнітивні дослідження процесів категоризації в міжособистісному пізнанні часто змикаються з роботами щодо утворення понять, структурної організації пам'яті людини і процесів пригадування, ухиляючись від особистісної проблематики (С.П. Бочарова) [3].

Запропоновані практично-орієнтовані типології особистості, що враховують індивідуальну своєрідність у перероблені інформації, пов'язують когнітивні стратегії з рисами темпераменту, які не є власне особистісними утвореннями [14], і тому типологічна належність суб'єкта не дає можливості судити, наприклад, про його мотиваційну спрямованість і про рівень особистісної зрілості.

Постулат про вплив диспозицій при сприйнятті людини людиною конкретизується в основному на прикладах відмінностей у ставленні до конкретної людини, до групи або інших людей у цілому. Таким чином, взаємодія властивих особистості способів категоризації з тим, що традиційно досліджувалося як особистісні риси, настанови і ціннісні орієнтації (ширше – диспозиції особистості), залишається малодослідженою. Проблема полягає в суперечності між необхідністю розуміння взаємозв'язків ціннісно-мотиваційних і когнітивних (категоріальних) структур особистості, з одного боку, і недостатністю наукових даних про це – з іншого, навіть у такій достатньо дослідженій галузі, як міжособистісне пізнання. З'ясування конкретних психологічних закономірностей, що пов'язують те, до чого людина прагне в житті, і те, як вона конструє своє бачення світу, дасть нові можливості діагностики мотиваційних структур особистості, її пізнавальних структур і оптимізації її діяльності.

Категоризація у психології розуміється як класифікація, як процес віднесення об'єкта, події, переживання до деякого класу і розглядається у зв'язку з процесами сприйняття, мислення, уяви, утворення понять. У буденній свідомості й так званому емпіричному мисленні, які становлять особливий інтерес для психології особистості, класифікація предметів і утворення понять відбувається на основі ознак, які спостерігаються [11]. Науково-теоретичне мислення, навпаки, має на меті відтворення розвиненої сутності предмета (В.В. Давидов) [6]. У когнітивній психології термін «категоризація» часто використовується як синонім пізнання, ідентифікації, розпізнавання (В. Найссер) [13].

У психології соціального пізнання вивчалось в основному ставлення людини, до визначеної соціально фіксованої категорії, що є пусковим механізмом актуалізації соціальної установки, стереотипу. До цих досліджень приминають лінгвістично орієнтовані роботи щодо формування понять. Категоризація саме в такому розумінні лежить в основі когнітивних трактувань соціальної ідентичності особистості. Дж. Келлі вказує, що категоризація – основний з механізмів, які пояснюють психологічну природу стосунків між групами людей, у тому числі міжгрупову дискримінацію [18].

Для нашої роботи принциповим є положення про те, що категоризація, включаючи її допонятійний рівень, забезпечує вибіркоче відображення влас-

тивостей об'єкта пізнання і пов'язана з актуалізацією особистісних сенсів. Серед стійких смислових утворень особистості, окрім особистісних цінностей і смислових установок [2], виділяються смислові конструкти (Дж. Келлі) [18]. Вони є стійкою категоріальною шкалою, що виражає значущість для суб'єкта певної характеристики (параметра) об'єктів і явищ дійсності (або окремого їх класу) і виконує функцію диференціації та оцінювання об'єктів і явищ за цим параметром, наслідком чого є приписування їм відповідного життєвого сенсу. Продуктивним є поняття категоріальної настанови [17], яка виявляється в тому, що в певних ситуаціях у суб'єкта спостерігається підвищена готовність до включення об'єкта до певної категорії.

Категоризація розглядається як базовий, власне особистісний процес, первинний щодо стереотипізації, яка інколи трактується як основний механізм міжособистісного пізнання. У психосемантичних дослідженнях категорій міжособистісного пізнання наголошується, що специфічність світосприймання конкретної особистості або групи вивчається через властиві їй способи категоризації дійсності. Категорії в буденній свідомості, на відміну від наукових і філософських категорій, є синкретичними, розпливчатими узагальненнями, а їхніми носіями виступають поняття, образи, символи, поетичні метафори (В.Ф. Петренко) [14]. Значна частина категоріальних систем у досвіді спілкування формується і функціонує неусвідомлено, але вони доступні реконструкції й рефлексії.

В індивідуальному значенні акумульовані актуальні знання, увлєння суб'єкта про об'єкт, особистісний досвід дій і пов'язані з ним емоційні переживання. Сформований у процесі пізнання або пригадування образ іншої людини описується як значення у просторі категоріальних осей, інтегральних факторів-конструктів, що реконструюються шляхом побудови семантичного простору за результатами суб'єктивного шкалювання. Категоріальні структури опосередковують міжособистісне сприйняття, забезпечують особистості не просто фіксацію певних особливостей у інших людей, але імпліцитно включають інформацію про стратегії, адекватні в обігу з об'єктом категоризації (О.Г. Шмельов) [17].

Одне з джерел міжіндивідуальних відмінностей у структурі особистісного семантичного простору – формально-динамічні особливості психіки суб'єкта, що є виявом загальнопсихологічного положення про взаємозв'язок темпераменту й когнітивної системи особистості [17].

Аналіз робіт дозволив узагальнити результати психосемантичних досліджень соціального, в тому числі міжособистісного, пізнання та імпліцитних теорій особистості. Дослідниками розкрито поняття суб'єктивної значущості категорії, розглянуті проблеми будови семантичного простору суб'єкта пізнання, відмінності в аналізі індивідуальних і групових матриць, диференціації чинників семантичного простору. Категоризація може відбуватися з різною мірою усвідомленості й активності суб'єкта. Активність визначається вагомістю ситуації для суб'єкта, характерологічними рисами, включаючи темперамент, загальну активність, емоційність і власне особистісною регуляцією (мотиваційною спрямованістю, сприйняттям або несприйняттям суб'єктної позиції) [18].

В розробці концепції розвитку категоріальної структури професійної свідомості викладачів вищої школи пропонуємо основні принципи вивчення особистості викладача вищої школи як суб'єкта категоризації.

Принцип конструювання передбачає, що особистість прогнозує події, конструюючи їхні копії, тобто в конструктах особистості очікуються події, подібні до тих, що вже відбувались у минулому.

Принцип індивідуальності показує, що люди відрізняються одне від одного тим, як вони прогнозують події, бо кожна людина робить висновки про світ з позиції своєї унікальної системи особистісних конструктів.

Принцип організації передбачає, що особистість ієрархічно організовує свої конструкти. Індивідуальні відмінності в конструктах полягають не лише в кількості та типі конструктів, а також в їх організації.

Принцип дихотомії свідчить про те, що система конструктів складається з обмеженої кількості дихотомічних конструкцій. Особливість конструктів полягає в тому, що вони мають два різні полюси – протилежності, які люди розрізняють у подіях.

Принцип вибору. Особистість здійснює вибір кращого конструкту, що буде більш прогностичним, допоможе зрозуміти світ.

Принцип діапазону. Конструкт має фокус свого використання, тобто набір об'єктів, з якими людина дуже плідно працює, а також діапазон використання, для якого конструкт найліпше підходить.

Принцип досвіду. Система конструктів – це особистий набір гіпотез про вічно мінливий світ, які постійно перевіряються досвідом людини.

Принцип спільності. Схожість людей як особистостей визначається не тим, що вони однаково поведуться, не тим, що вони пережили схожі події, а тим що події мають для них один і той же зміст, те саме психологічне значення. Це пояснює подібність, що існує між представниками однієї професії, одного професійного досвіду або однієї культури.

Принцип співдружності. Соціальна взаємодія складається зі спроб однієї людини зрозуміти, як інша людина усвідомлює дійсність. Для продуктивної взаємодії необхідно, щоб партнери правильно інтерпретували хоча б частину конструктивної системи один одного.

Принцип категоріальної конкуренції. Категоріальна система зрілої особистості перебуває в постійній взаємодії з іншими способами структуризації картини світу, що задаються макро- і мікро-соціальним середовищем, окремими значимими людьми. Зіткнення різних точок зору суб'єктів і груп, що розуміється як відмінність їх ставлення до одного й того ж об'єкта або проблеми, часто має в основі різні способи розуміння реальності, виділення в ній різних аспектів, що визначаються як ключові.

Принцип динамічного балансу цінностей і способів категоризації світу означає визнання необхідності в суспільстві балансу різних, у тому числі протилежних цінностей і категоріальних стратегій, які втілюються різними людьми. Це визнання обмеженості будь-якої суб'єктивної або групової системи категорій і необхідності в її доповненні з боку інших людей, інших психологічних типів, у тому числі через категоріальну конкуренцію.

Принцип контексту. Будь-який конструкт-категорія повинен інтерпретуватися лише в контексті інших конструктів, представлених у свідомості особистості і її диспозицій. Особистісні сенси відображені лише в суб'єктивних зв'язках об'єктів між собою, тому необхідна реконструкція інтегральних, складених конструктів.

Принцип актуальної риси. Багатобічне, комплексне дослідження особистості на практиці не завжди можливе і необхідне. Залежно від завдання ми обираємо ту психологічну особливість категоріальної структури, яка актуальна для вивчення конкретної проблеми.

Принцип «пульсації» категоріальної системи суб'єкта пізнання показав не лише розвиток цієї системи в часі, але й періодичних, циклічних її змін. Це обумовлено необхідністю чергування відкритих і закритих станів свідомості, актуалізацією різних рівнів категоризації- глибинного й поверхневого.

При розробці концепції розвитку категоріальної структури професійної свідомості викладачів вищої школи враховувались положення про те, що:

– категорії, які фіксують більш загальні, атрибутивні характеристики об'єктів, охоплених діяльністю викладача, виступають базисними структурами його свідомості;

– будучи поняттями метарівня, категорії створюють систему зв'язків і взаємин з іншими категоріями цього рівня й конкретизують свій зміст у рамках цієї цілісної системи;

– на рівні конкретного виду професійної діяльності, у даному випадку діяльності викладача ВНЗ, на підставі засвоєння загальнонаукових і професійних категорій формуються професійно важливі категоріальні поняття викладача: відповідальність, об'єктивність, детермінованість дій, повага до особистості, що потребує поглибленого дослідження проблеми.

Узагальнюючи психологічні підходи до опису й розуміння особистості та її свідомості, виділені наступні аспекти структури професійної свідомості особистості викладача ВНЗ: система індивідуальних способів упорядкування зовнішніх вражень і внутрішніх переживань, потреб і мотивацій; система щодо стійких рис і особливостей, які виявляються у внутрішньому діалозі суб'єкта з самим собою, а також у його поведінці, висловлюваннях, ставленні до нього інших людей; певний тип особистості викладача з характерними особливостями його поведінки; діяльність „Я” суб'єкта викладача: система планів, взаємин, спрямованості, смислових утворень, особливості професійної свідомості; здійснення процесу життя в соціально інтегрованому суб'єкті, наділеному духовним началом, що коректує поведінку викладача; суб'єкт персоналізації: потреби і здатність викликати значущі зміни фізичних і соціальних взаємин; система конструктів особистості викладача.

Концепція покликана відіграти роль практичної методології, що посідає місце між філософсько-теоретичними положеннями і практикою психологічного дослідження професіоналів вищої школи. Вона орієнтована на використання продуктивних моделей професійної діяльності викладача, розвиток професійної свідомості, що забезпечує успіх у професійній діяльності, значну мотивацію досягнень, активну життєдіяльність і саморозвиток. Необхідність

розробки концепції обумовлена логікою розвитку категоріальної структури професійної свідомості особистості викладача ВНЗ у професійній діяльності.

Висновки

1. Особистісний підхід до вивчення категоризації й категоріальних структур пізнання має свою специфіку порівняно із загальнопсихологічним, когнітивним і психолінгвістичним, що передбачає визначення можливих функцій категоризації для особистості і її дослідження у зв'язку з диспозиціями особистості.

2. Серед функцій категоризації виділена підтримка Я-концепції, самооцінки, ідентичності через створення можливості приписування певних рис партнерам по спілкуванню і собі; підтримка звичних стильових стратегій, обумовлених темпераментом і характером; підтвердження цінностей; зняття або пом'якшення суперечностей, когнітивного дисонансу.

3. Категоріальна структура особистості викладача та їх зміна сприяє особистісному розвитку викладача через створення і розв'язання суперечностей.

4. Професійна свідомість викладача виступає динамічною системою, що розвивається в педагогічному середовищі, змінює склад компонентів, що в неї входять і зв'язків при збереженні функцій.

5. Ефективність впливу психологічних компонентів на формування професійної свідомості зростає, коли вони виступають єдиною взаємопов'язаною системою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды / Ананьев Б. Г. – М. : Педагогика, 1980. – 230 с.

2. Асмолов А. Г. По ту сторону сознания : методологические проблемы неклассической психологии / Асмолов А. Г. – М. : Смысл, 2002. – 480 с.

3. Бочарова С. П. Психология и память. Теория и практика для обучения и работы / Бочарова С. П. – Х. : Гуманитарный центр, 2007. – 384 с.

4. Выготский Л. С. Психология развития как феномен культуры : избранные психологические труды / Выготский Л. С. – Воронеж : Модэк; Москва : Институт практической психологии, 1996. – 512 с.

5. Герасимова Н. Є. Внутрішньоособистісні конфлікти в процесі соціальної адаптації студентів до умов вищих навчальних закладів: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / Герасимова Наталія Євгенівна. – К., 2004. – 196 с.

6. Давыдов В. В. О понятии личности в современной психологии / В. В. Давыдов // Психологический журнал. – № 4. – 1988. – С. 22–32.

7. Дьяченко М. И. Психология высшей школы : [учеб. пособие] / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – 3-е изд., перераб. и доп. – Мн. : Университетское, 1993. – 368 с.

8. Жалдак Л. Управління гуртуванням студентської групи / Л. Жалдак // Освіта і управління. – 1999. – № 3. – С. 99–102.

9. Зинченко В. П. Аффект и интеллект в образовании / Зинченко В. П. – М. Тривола, 1995. – 64 с.

10. Иванова О. В. Оціночні еталони як засіб діагностики індивідуально-психологічних властивостей особистості: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07/ Иванова Олена Володимирівна. – К., 1999. – 190 с.

11. Левківська Г. П. Адаптація першокурсника в умовах ВЗО / Левківська Г. П. – К. : Науково-методичний центр, 2001. – 128 с.
12. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Психика / Леонтьев А. Н. – М. : Наука, 1982. – 340 с.
13. Найссер У. Познание и реальность: смысл и принципы когнитивной психологии / Найссер У. – М. : Прогресс, 1981. – 320 с.
14. Петренко В. Ф. Основы психосемантики : [учеб. пособ.] / Петренко В. Ф. – Смоленск : Изд-во СГУ, 1997. – 400 с.
15. Петровский А. В. Личность. Деятельность. Коллектив / Петровский А. В. – М. : 1982. – 312 с.
16. Рябкина З. И. Социально-перцептивный эталон личности преподавателя вуза Рябкина/ З. И. – М. : 1983. – 179 с.
17. Шмелев А. Г. Экспериментальный подход к построению базисного семантического словаря личностных черт / А. Г. Шмелев, В. И. Похилько // Вестник МГУ : Сер. 14. Психология. – 1985. – №3. – С. 3–11.
18. Kelly G. A. A Theory of Personality. The Psychology of Personal Constructs / Kelly G. A. – N. Y., 1963. – 261 p.

УДК 159.9

Вінтоняк В. Ф., здобувач кафедри суспільних наук Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА САМОСТІЙНІСТЬ У КАР'ЄРНИХ СТРАТЕГІЯХ ОФІЦЕРА

У статті наведено результати емпіричного дослідження взаємозв'язку аутопсихологічної компетентності та відповідальності офіцерів на етапі професійного навчання. Наведено психологічні профілі досліджуваних за рівнями розвитку аутопсихологічної компетентності та її вплив на побудову індивідуальної стратегії кар'єрного зростання офіцера.

Ключові слова: офіцер, кар'єрна стратегія, аутопсихологічна компетентність, відповідальність, професійне навчання.

В статье представлены результаты эмпирического исследования взаимосвязи аутопсихологической компетентности и ответственности офицеров на этапе профессионального образования. Приведены психологические профили исследуемых по уровням развития аутопсихологической компетентности и ее влияние на построение индивидуальной стратегии карьерного роста.

Ключевые слова: офицер, карьерная стратегия, аутопсихологическая компетентность, ответственность, профессиональное обучение.

Постановка проблеми. У ході реформування та подальшого розвитку Збройних Сил (ЗС) України, в умовах докорінної зміни та ускладнення завдань забезпечення обороноздатності нашої країни, перед вищою військовою освітою постає завдання державної ваги – готувати офіцерів, здатних ефективно захистити незалежність України.

В таких умовах проблема підвищення рівня професіоналізації офіцерів ЗС України, стимулювання їхнього особистісного та професійного розвитку